

از

- ۵ -

جاز کلاسیک

جاز کلاسیک از سه مکتب اصلی تشکیل گردیده است که بترتیب عبارتند از « نیواورلئان »^۱، « دیکسیلند »^۲ و « شیکاگو استیل »^۳. عنوان کلاسیک برای دوران بخصوصی از تکامل جاز درست همان نامی نیست که خود امریکاییها بر آن گذارده باشند بلکه این عنوان تنها بمنظور تفکیک مکاتب مختلف جاز میباشد حال آنکه امریکاییها این باصطلاح « جاز کلاسیک » را « جاز ترادیسینول »^۴ یا جاز قدیمی^۵ یا بواسطه ریتم دوضربی مشخص آن جاز دوضربی^۶ هم مینامند.

سبکهای سنتی جاز کلاسیک با وجودیکه دارای ریشه های تاریخی مشترکی نمیشوند از لحاظ فرم و استیل بهمدیگر بسیار نزدیک بوده و گاهی شباهت های عدیده ای در آنها بچشم میخورد.

۱ - New-Orleans	۲ - Dixieland
۳ - Chicago-Stil	۴ - Traditional Jazz
۵ - Oldtime Jazz	۶ - Two Beat Jazz

این همبستگی بیشتر بواسطه همکاری نمایندگان این سنن که در ضمن نوازندگان جاز هم بوده اند بوجود آمده است. در اثر این همکاری يك نوع تلفیق همه جانبه در مكاتب مختلف جاز بوجود آمده و هر يك از این مكاتب توانسته اند در اثر تحمیل بخش های مهمی از موسیقی خود بمكاتب دیگر نوعی از موسیقی جاز را بوجود آورند که همان جاز کلاسیک نام دارد.

اینک برای آنکه بهتر بامنشاء و تاریخ یکایک این مكاتب آشنا شویم لازم است که در مكاتب کلاسیک قائل به تفکیک شده و هر يك از ارکان آنرا جداگانه مورد بررسی قرار دهیم.

۱ - جاز نیو اورلئان

بندر نیو اورلئان را در واقع میتوان «زادگاه» جاز نامید و در همین شهر فعال و پرمآجرا بود که جاز به رشد و نمو پرداخت.

در سال ۱۸۰۳ امریکائیهها دو ایالت بزرگ «لوئیزیانا» و نیو اورلئان را از فرانسویها خریدند، بعد از این خرید و فروش نیو اورلئان اهمیت بیشتری بخود گرفت بطوریکه از اکناف امریکا افراد زیادی از نژاد های مختلف به این شهر زیبای کرانه رود می سی سی پی روی آور گردیدند.

تعداد زیادی از این مهاجرین را «نگروها» تشکیل میدادند. «نگروها» که تا آن زمان تحت سلطه فرانسویان قرار داشتند و از هر گونه آزادی فردی و اجتماعی محروم بودند و با آنها بطرز وحشیانه رفتار میشد، اینک آزادی های بیشتری پیدا کردند و توانستند دور هم جمع شوند و از کلوبها و جاهای دیگری که متعلق بخودشان بود برای نشوونمای هنر خویش استفاده نمایند.

شهر نیو اورلئان به تمام معنی يك شهر موسیقی گردید. از «سالن» های فرانسوی که تاچندی پیش نواهای «پولکا، مازورکا و منوئت» و غیره بر میخواست اینک آهنگها و ملودی های «سنگوپ شده»^۱ بگوش میرسید.

در اواخر قرن نوزدهم یعنی در حدود سال ۱۸۹۶ موسیقی خالص امریکائی سرتاسر نیو اورلئان را فرا گرفته بود. موسیقی جاز به انواع و اقسام مختلفی که میتوان فکر آنرا کرد، متجلی شده بود. گاهی آنرا با سازهای زهی و

گاهی باسازهای فلزی و حتی باپیانوهای رقی اجرا میکردند. بطور کلی تمام مراسمی که تا آن موقع بدون موسیقی اجرا میگردد اینک با موسیقی همراه شده بود از جمله مراسم تشییع جنازه و عزاداری و مراسم شادمانی در خیابانها که نگروها آنرا با انواع موسیقی مارش همراه کرده و از محلی به محل دیگر میرفتند.^۱

تا آن زمان فرانسویان بخود اجازه نمیدادند که با آلات موسیقی در خیابانها به شادمانی پردازند و این عمل را مطابق شأن خویش نمیدانستند. از آنجائیکه نگروها هم همانطوریکه ذکر شد از تمام حقوق اجتماعی محروم بودند مسلماً به آنها هم اجازه چنین اجتماعاتی داده نمیشد. این طرز تفکر پوسیده فرانسویان مقیم امریکا باعث گردیده بود که یکی از مهمترین و قدیمی ترین سنتهای زیبای اروپائی که «کارناوال» بود در امریکا متروک بماند و اعتنائی بدان نشود.

علت عدم تمایل فرانسویان به کارناوال این بود که آنها میترسیدند که سررشته اصلی آن عاقبت بدست نگروهای محروم بیافتد و آنرا وسیله ابراز انزجار و تنفر از آنان قرار دهند در نتیجه ناراحتی و جنگ اعصاب را تقویت نمایند.^۲

احتیاج بموسیقی و موسیقی دان در این شهر روز بروز افزونتر میگردد و از آنجائیکه هنوز سنت و مکتب واحدی وجود نداشت این موسیقی دانان سعی میکردند بوای پیشرفت کار خویش تا آنجا که ممکن بود از انواع موسیقی موجود استفاده برند و آنرا تقلید نمایند. این سبک همه جانبه و وسیع برور زمان تا اندازه ای محدودتر گردید یعنی موسیقی دانان فقط با اجرای

۱ - Streetparades

۲ - کارناوال یکی از مراسمی است که در قرون وسطی در بعضی از نقاط اروپا معمول گردید و گردانندگان آن اشخاصی از طبقات زحمتکش و یا بورژوا بودند که انتقادات خود را از دستگاه حاکمه بصورت مسخره و کمیک ابراز میداشتند و برای مخفی کردن هویت خویش ماسکهایی بصورت خویش میزدند. این مراسم برور زمان صور دیگری بخود گرفت و یک سنت تفریحی گردید ولی هنوز هم در بعضی از نقاط اروپا مراسم کارناوال علاوه بر جنبه های تفریحی تا اندازه زیادی انتقادی است و از آن بمنظورهای خاصی استفاده میشود.

فرم‌های اصلی موسیقی موجود توجه نمودند و آنرا تقلید کردند. در نتیجه فرم بخصوص از موسیقی جاز بوجود آمد که آنرا « سبک نیواورلئان »^۱ مینامند.

وضع اجتماعی زندگی نگروها نسبت به زمان حکومت فرانسوی‌ها بخصوص بعد از اجرای قانون « منع بردگی » تغییر فراوان کرد و همین تغییرات بود که به آنان اجازه بسیاری از کارهای اجتماعی را داد و همچنین آنان توانستند در بعضی از اجتماعات بخصوص اجتماعات هنری شرکت داشته باشند.

در سال ۱۸۸۰ اولین ارکستر جاز با سازهای بادی توسط نگروها در نیواورلئان تشکیل شد. سازهای این ارکستر از بقایای سازهای نظامی بود که در جنگهای داخلی از آنها استفاده نظامی میشد (در سال ۱۸۸۹ یعنی بعد از خاتمه جنگهای محلی بین اسپانیها و امریکائیه‌ها ارتش مبارز نیواورلئان منحل گردید و همین امر باعث شد که نگروها به مقدار معتنا بهی از سازها دست یافته و آنها را بقیتهای بسیار ارزانی تهیه نمایند تا آن زمان رسم بر این بود که نگروها سازهای خود را غالباً با وسایل محدودی که در دست داشتند، خودشان، میساختند از جمله گیتارهایی میساختند که چوب آن بقایای جعبه‌های سیگار برگ بود رویهمرفته ساز بادی بعلمت کمیابی کمتر در ارکسترها بکار میرفت و همانطور که دیدیم در سال ۱۸۸۰ تنها یک ارکستر ساز بادی در نیواورلئان وجود پیدا کرد.)

بکار بردن سازهای بادی در ابتدا قوانین بخصوصی نداشت. از سال ۱۸۸۹ که ارکسترهای جاز برای موسیقی رقص تشکیل شد « انسترو - مانتاسیون » فرم مشخصی بخود گرفت و یکنوع سیستم استاندارد بوجود آمد.

ارکستر ترادیسیونل نیواورلئان از دو قسمت تشکیل میشود که عبارتند از دسته سازهای ملودی و دسته سازهای ضربی.

گروه سازهای ملودی عبارت است از ترومپت (در قدیم کرنٹ هم بکار میرفت) کلارینت و ترومبون و سازهایی مثل جاز (بمعنی طبل بزرگ

دو طبل کوچک و سنج‌ها و گاهی چند طبل کوچک اضافی) و کنترباس (در زمانهای قدیم که ارکسترها سیار بودند و در کوچه و خیابان برنامه اجرا میکردند کنترباس بعلمت اشکال درحمله آن، بکار نمیرفت و تو با نقش کنترباس را ایفا میکرد) بانجو یا گیتار و پیانو (پیانو هم بعلمت اشکال درحمله و نقل خیلی دیرتر وارد ارکستر نیواورلئان گردید درحقیقت از زمانیکه موسیقی جاز در سالن‌های سرپوشیده مستقر گردید پیانو هم وارد ارکستر شد) گروه سازهای ضربی ارکستر سنتی نیواورلئان را تشکیل میداد.

همانطور که ذکر شد نگرها بعلمت ورودشان در اجتماع سفیدپوستان توانستند سرنوشت موسیقی جاز را بمقدار زیادی بدست بگیرند و از آنجائیکه این موسیقی میبایست برای سفیدپوستان هم جالب باشد نگرها سعی کردند با ارکستری که انستروماتاسیون آن در بالا ذکر گردید تا اندازه زیادی موسیقی سفیدپوستان را تقلید نمایند.

از آنجائیکه تقلید صددرصد موسیقی اروپائی با چنین ارکستری و بدست نگرها امکان پذیر نبود مسلماً تغییراتی در موسیقی پدید آمد و نگرها یک نوع سلیقه خاص که به سنن آنها وابستگی نزدیکی داشت در آن اعمال کردند و آنرا از صورت اصلی خارج نمودند.

این تغییرات در درجه اول نتیجه تأثیر کارا کتر خاص موسیقی نژادی نگرها بود که بداهه نوازی محسوب میگردد بدست فردیت (اندیویدوآلیستی) نگرها باعث گردید که آنها نسبت به موسیقی اروپائی بی اعتنا مانده و بداهه نوازی را بر اجرای دسته جمعی موسیقی ترجیح دهند.

نواختن موسیقی بطرز بداهه بدان ترتیب نبود که آنرا بتوان تکنوازی نام گذاشت بلکه این طرز اجرا یکنوع «بداهه نوازی دسته جمعی» میباشد و میتوان آنرا نوعی از هم نوازی نامید که با بداهه نوازی و تکنوازی معمول در مشرق زمین تفاوت دارد.

(بطور کلی موسیقی برای نگرها در همان زمان اجرا ارزش دارد یعنی موسیقی تابع زمان بوده و همانطوریکه لحظات میگذرند و تکرار نمیگردند موسیقی هم بعد از ایجاد از بین رفته و دیگر تکرار نمیگردد. توضیح آنکه یک موسیقی بداهه فقط مربوط به زمان خودش است چه اگر ما بتوانیم

موسیقی را همانطور که یکبار اجرا گردیده بود دوباره اجرا نمائیم درحقیقت موفق به تکرار زمان گردیده ایم ولی تکرار یک زمان خاص ممتنع است و بدین لحاظ موسیقی بداهه بخصوص « بداهه دسته جمعی » را نمیتوان هرگز موبو و در زمان دیگری تکرار کرد. در اجرای دوم هر موسیقی بداهه لحظاتی صرف میشود که متعلق به موسیقی مترادف و همزمان خویش میباشد.

در موسیقی سنتی و کمپوزیسیون تدوین شده این موضوع کاملاً بعکس بوده یعنی چون میتوانیم آنرا چه بطور سلو و چه بطور دسته جمعی درست همانطور که سابقاً معمول بوده تکرار کنیم، در نتیجه موفق به تکرار زمان میشویم و رابطه « زمان و موسیقی » به بهترین وجهی حفظ میگردد. کاراکتر خاص « نواختن از روی نت » و « قدرت خلاقه » و « بداهه نوازی » مهمترین عامل و عنصر موسیقی جاز میباشد که برور زمان تثبیت گردیده و تا امروز باقی مانده است.

بطور خلاصه میتوان متذکر گردید که « خلاقیت و ابداع » در جاز بیشتر از محتوی آن ارزش دارد. عبارت دیگر « چگونگی » در موسیقی جاز بر موجودیت « عینی » آن رجحان دارد.

(بقیه دارد)

دکتر خاچی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی